

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

ФАКУЛТЕТ ПО СЛАВЯНСКИ ФИЛОЛОГИИ

КАТЕДРА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на научно-образователната степен
„доктор” по професионално направление 2.1. Филология
(История на българския книжовен език)

на тема

**Развитие на административната лексика и терминология в
новобългарския книжовен език
(от Освобождението до Втората световна война)**

Докторант:

Зорница Любенова Иванова

Научен ръководител:

доц. д-р Владислав Миланов

София, 2024

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от Катедрата по български език като чужд към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Свети Климент Охридски“ 20.02.2024 г.

Изследването съдържа 205 страници и включва: увод, четири глави, заключение, изводи, научни приноси, списък на публикациите по темата на дисертационния труд, библиография и приложения.

Научно жури

1. Проф. д-р Гергана Дачева
2. Проф. д.ф.н. Ваня Зидарова
3. Проф. д-р Руска Станчева
4. Проф. д-р Надежда Сталянова
5. Доц. д-р Лъчезар Перчеклийски

Откритото заседание за защитата на дисертационния труд ще се проведе на
г. от ч. в Софийския университет „Свети Климент Охридски“.

Материалите по защитата са на разположение на интернет страницата на
Университета.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	4
Глава I. Теоретични основи на изследването.....	11
Глава II. Социално-културна и историческа обстановка на периода от Освобождението до Втората световна война.....	21
1. Възстановяване и уредба на българската държава (1878 – 1885).....	25
1.1. Берлинският договор.....	26
1.2. Временно руско управление.....	26
1.3. Първостроителите.....	26
1.4. Търновската конституция.....	27
1.5. Първи правителства и кризи. Князът.....	29
1.6. Либерално управление.....	30
2. Съединението.....	32
2.1. „Награпената“ война.....	32
3. България в края на XIX век.....	32
4. От княжество към царство.....	34
5. Войни за национално обединение (1912 – 1918).....	35
6. Земеделците на власт.....	42
6.1. Земеделските реформи.....	43
7. Десетилетие на насилие и нормализация (1923 – 1934).....	44
7.1. Конституционна реформа от 1934 г.	45
8. „Авторитарните“ години (1934 – 1940).....	46
Глава III. Класификация на административната лексика.....	50
1. Произход, същност и начини на установяване на административната лексика.....	50
1.1. Социални, икономически и политически промени - предпоставка за лексикалното разнообразие.....	50
1.2. Чуждоезиково влияние върху формирането на административната лексика.....	52
2. Жанрово и тематично разнообразие на текстовете в периода 1878 – 1900.....	56
2.1. Класификация на административната лексика.....	59
3. Жанрово и тематично разнообразие на текстовете в периода 1900 – 1920.....	84
3.1. Класификация на административната лексика.....	90
4. Жанрово и тематично разнообразие на текстовете в периода 1920 – 1940.....	116
4.1. Класификация на административната лексика.....	120
Глава IV. Административен стил и административна лексика.....	154
1. Произход, същност и начини на установяване на официално-деловия стил.....	154
1.1. Социални, икономически и политически промени - предпоставка за развитието на административния стил.....	156
1.2. Законодателни влияния върху развитието на административния стил.....	156

1.3. Социолингвистични предпоставки за развитието на административния стил.....	158
2. Лексиката като стилотворен фактор.....	161
2.1. Лексикално тематично разнообразие.....	162
3. Жанрово и тематично разнообразие на текстовете в периода 1878 – 1900.....	163
3.1. Класификация на административната лексика.....	168
4. Жанрово и тематично разнообразие на текстовете в периода 1900 – 1920.....	173
4.1. Класификация на административната лексика.....	176
5. Жанрово и тематично разнообразие на текстовете в периода 1920 – 1930.....	178
5.1. Класификация на административната лексика.....	189
6. Жанрово и тематично разнообразие на текстовете в периода 1930 – 1940.....	192
6.1. Класификация на административната лексика.....	197
ЗАКЛЮЧЕНИЕ, ИЗВОДИ.....	200
НАУЧНИ ПРИНОСИ.....	202
ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	203
БИБЛИОГРАФИЯ.....	204

УВОД

Уводната част на дисертационния труд поставя акцент върху значението на лексикологията като наука, динамичната природа на лексикалния състав и семантичния обхват на думата, съдържащ всичките ѝ значения. Проследени са причините, поради които административната лексика от Освобождението до Втората световна война, когато Европейският съюз все още не съществува, е от голямо значение както за процесите в езика, така и за влиянието и заимстването на чуждици и навлизането им в българския език. Анализира се дали въвеждането на административни термини включва заемки от чужди езици, употребата на преводи и как се формират новите административни структури. Освен това се разглежда езикът, свързан с ключови правни и държавни институции като съдебната система, представителни органи като парламента, изпълнителната власт, военните и полицейските сили, както и бюрократичната администрация и професиите в правната сфера.

В този контекст е посочен **обектът** на настоящото изследването – административната лексика. Дисертационният труд си поставя за **цел** да разкрие и анализира класификацията и формирането на лексико-семантични групи в сферата на административната лексика, като се фокусира върху богатството и динамиката на терминологията, използвана в административното управление и законодателство от Освобождението на България до началото на Втората световна война. В тази връзка в изследването са употребени термините *административен стил*, тъй като названието му се запазва по този начин до средата на XX век, и *делови стил*, разбирани от автора като синоними.

Основните **цели** на изследването са две и включват събирането и описанието на разнообразието от административна лексика през изследвания период, както и установяването на пътищата и моделите на нейното навлизане и утвърждаване в правния и административен дискурс.

За да се постигнат поставените цели, дисертацията определя редица конкретни **задачи**. Те включват:

- да се направи социално-икономически и исторически преглед на периода от

Освобождението до Втората световна война;

- да се проследи и систематизира по периоди състоянието на държавността и на държавните институции;
- да се проследи състоянието на българското законодателство;
- да се систематизират всички законови и подзаконови нормативни актове, от които ще бъде ексцерпирана лексиката;
- да се подготви научно мотивирана класификация;
- да се проследят тенденциите от навлизането им до днес;
- да се направи класификация на административната лексика и да се формират лексико-семантични групи;
- да се разпределят по групи - домашната лексика, лексика от преводните закони, чуждоезикова лексика;
- да се проследи - дали в съвременното законодателство е останала архаична лексика.

По този начин дисертационният труд се стреми да допринесе за разбирането на развитието на административната лексика в България, като анализира нейния произход, развитие и влиянието на различни езикови и културни фактори. Това изследване не само ще обогати академичната литература по въпроса, но и ще предложи нови перспективи за разбирането на езиковата динамика в административния контекст.

В тази връзка **методите и стратегиите на изследване**, използвани в лексикографската наука, обхващат обема на лексикалните данни, процесите за тяхното събиране и изучаване, както и критериите, използвани за анализ на тези данни. Първият от избраните методи в това проучване е таксономията, която се прилага при класифициране и служи за категоризиране на административната лексика с цел определяне на лексико-семантичните структури, които тя формира. Таксономията се основава на принципи и правила за систематизиране на езиковите единици. В процеса на класификацията различни обекти се групират в подмножества или класове, като всеки обект принадлежи към определен клас. Класификацията, направена в настоящия труд, насочена към съдържателните характеристики, използва концепцията за категория, която представлява съвкупност от характеристики, приложими към даден набор от обекти, като за всеки обект се определя уникална характеристика.

Сравнение и съпоставяне е вторият избран метод. При анализиране и изследване на езиковите единици обикновено те се съпоставят, като се търсят сходствата и различията между тях. Семантичното или формалното сходство служи като основа за сравнение, което дава възможност да се излявят различаващите ги признаци. Въз основа на съпоставянето се оформят т.нар. семантични полета, които отразяват съдържателните връзки между думите, обединени в т.нар. лексико-семантични групи, които са посочени във втора и трета глава на настоящото изследване.

Лингвистичният анализ също намира приложение в работата. Прието е, че основата на всяко научно проучване е анализът на събрани и наблюдавани данни - в настоящето изследване ексцерпираният материал е изследван и анализиран, групиран в класификации и лексико-семантични групи. Като част от класифициращия анализ, един от ключовите резултати, който намира отражение в езика, е формирането на специфична терминология в различните научни сфери.

Идеографски подход, приложен в настоящото изследване, включва тълкуването на лексико-семантичната архитектура на езика чрез концепцията за неговата „полева организация“. Тук се включва и теорията на семантичните полета, която отразява системността и взаимоотношенията между различните думи в езика, подчертавайки необходимостта от разглеждане на въпросите за автономността на всяка лексикална единица и за значението на контекста в тълкуването на тяхната семантична структура. Идеографският принцип в лексикографията, който се основава на ономаσιологичен подход, използван и в това изследване, разкрива същността на думите като единици от звук и значение и разкрива тяхната относителна независимост на форма и смисъл. Този подход позволява анализ на промените в значението на думите при запазване на тяхната форма и обратно, измененията във формата при запазване на смисъла.

За да се приложат всички тези методи и подходи на анализ, бе необходимо да се събере емпиричен материал, който да бъде изследван. В хода на работата са използвани следните ресурси за тази цел:

- [Български исторически архив - документи](#): архив на Националната библиотека „Св. Кирил и Методий“
- [Българските закони](#) - електронен архив
- Алманах: история на българщината, изд. *Българска история*

→ „Българската държавност в актове и документи“, Васил Гюзелев

Проведена бе и среща консултация с проф. Веселин Янчев от Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ във връзка с изясняването на това кои исторически моменти да бъдат включени и кои от тях са свързани с документите, които налагат формирането на официално-административния стил.

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение и библиография.

Общият обем на труда е 205 страници.

В първата глава **Теоретични основи на изследването. Кратък обзор на фундаментални за дисертационния труд научни приноси** е направен преглед на научната литература по отношение на отношението между лексикология и стилистика, на изграждането на официално-деловия стил и особеностите на административната лексика, както и влиянието на социалните, икономическите и политическите процеси върху развитието ѝ. Началото на главата очертава общата рамка на стилистичната диференциация на лексиката, подчертавайки значението на официално-деловия стил и административната лексика в контекста на обществената комуникация и административната практика. Открито е, че стилистиката се занимава с изучаването на стила като езикова структура, която не се ограничава само до устната или писмената реч. Тъй като думата като основна единица на езика играе ключова роля във формирането на връзката между езика и речта, тя се явява събирателна точка за обектите на изследване както в лексикологията, така и в стилистиката. Стилът от своя страна се определя като набор от езикови средства за изразяване, които се прилагат в комуникационния процес в съответствие с установените в езика практики и техните функционални изисквания за употреба. В лингвистиката понятието *стил* обхваща съвкупност от различни езикови характеристики – лексикални, граматични, синтактични, интонационни, които обогатяват изразителността на речта и позволяват нейното класифициране в различни функционални стилове, като например научен, официално-делови, публицистичен, разговорен и художествен. Различните стилове представляват функционални вариации на книжовния език, чието съществуване е диктувано от спецификата и целите на комуникацията в различните области на социалния живот. Ясно е открито, че в България най-късно възниква и се обособява като самостоятелен именно официално-деловият стил – след

Освобождението през 1878 г., но основите за неговото изграждане се поставят още в началото на XIX век.

След това фокусът пада върху влиянието, което социалните, икономическите и политическите процеси оказват върху развитието на официално-деловия стил и административната лексика през различни исторически периоди като Средновековието, Възраждането и Следосвобожденския период. Подчертава се как историческите промени са формирали и преобразили административната лексика, адаптирайки я към новите социални и политически реалности.

Друг важен аспект, който е открит, е свързан с факта, че освен изброените социални, икономически и политически промени, влияние върху формирането на стила и административната лексика оказват и заемките от чужди езици. Присъствието на заемки в речниковия състав на езиците е предизвикано от екстралингвистични фактори и контакти между различни езици, като се предлага метод за разширяване на лексикалния запас. На междуезиково ниво този процес демонстрира как думите могат да бъдат въведени в чуждоезикова среда и по какъв начин те установяват връзки и отношения с домашната лексика. В рамките езика тези думи преминават през етапи на интеграция, приемане и утвърждаване, или пък се изолират и отделят. В езика, който заема думите, те се интегрират формално и по смисъл, адаптирайки се напълно или частично към необходимите форми за изграждане на синтактични и парадигматични взаимоотношения. На адаптацията и асимилацията на чуждоезиковата лексика проф. Василка Радева обръща специално внимание в „Българска лексикология и лексикография“ – разясняват се двете понятия и се посочват примери, които да онагледят процесите. В дисертацията е проследен произходът на отделните думи, които съставляват административната лексика в изследвания период, като ясно проличава, че влиянието на руски, латински, френски и немски език надделява. Специално внимание се обръща и на ролята на думите в административния език, като се разглежда и тяхното лексикално значение. Сред славянските езици влиянието на руския език върху българския е най-осезаемо, което е резултат от продължителното културно, икономическо и политическо влияние на Русия, като периодите на влияние кореспондират с определени исторически моменти.

Освен руския език за лексикалното разнообразие играе роля и латинският език. В тематично отношение латинската лексика може да бъде обособена като общоупотребима

лексика, културна и обществено-политическа лексика, терминологична лексика. Терминологичният апарат на почти всички науки е латински по произход, като в много от названията се смесва гръцко-латинско влияние. Посочено е, че езиците от Западна Европа също играят важна роля в развитието на административната лексика и общото обогатяване на българския език. Посредством тях българският език е обогатен със значителна част от международната лексика, която има корени в гръцкия и латинския език. От друга страна, множество думи от френски, немски и английски произход са влезли в употреба в българския език чрез руския език, което отразява сложните културни и езикови взаимовръзки.

След това е представена класификация на административната лексика, като изложението систематизира и категоризира термините според тяхната употреба, функции и контекст на използване. Тъй като към официално-деловия стил се отнасят закони, наредби, укази, договори, заявления, писма, протоколи и др., става ясно, че те са насочени към административната уредба на държавата от гледна точка на обществото, а от друга страна, и към всяко едно лице, което има необходимост от съответната административна, учреденска, законова и пр. услуга. На база на ексцерпираната лексика от различни видове делови текстове в настоящото изследване лексикалните особености на официално-деловия стил могат да се обособят в следните по-обобщени групи:

→ отношения между лица и между лица и институции се изразяват със специално означаване, съобразено с обобщаване без оглед на отделната личност, лишено от емоционална окраска
→ в законодателните документи, наредби, правилници се употребява лексика, характерна за юридическата терминология и практика
→ точно установени думи и изрази, наричани канцеларизми, чиято употреба е задължителна за съответния документ
→ лексика и терминология, които се отнасят до дипломатията и международното право
→ лексика и терминология, които се отнасят до икономиката и търговията

Това предоставя ясна рамка за разбирането на структурата и логиката на административната лексика.

Накрая главата се занимава с лексико-семантичните групи, разглеждайки подробно семантичните полета, които образуват административната лексика. Класификацията и оформянето на лексико-семантични групи има важно значение за езикознанието - в областта на лексикологията и социолингвистиката. Разпределението на административната лексика в лексико-семантични групи помага за систематизирането на езика и разбирането на семантичните връзки между думите. Това дава възможност за анализ на значението и употребата на думите в различни административни и правни контексти, както и проследяването на еволюцията на тези значения през времето. Този период е особено значим за българския език и култура, тъй като обхваща времето след Освобождението на България от османско владичество и води до 40-те години на ХХ век, в който контекст административната лексика не само отразява езиковите промени, но и социално-историческите процеси, които водят изобщо до появата на административната лексика и изграждането на официално-деловия стил.

Втората глава **Социално-културна и историческа обстановка на периода от Освобождението до Втората световна война** проследява особеностите на социално-културната и историческа обстановка в периода от Освобождението до Втората световна война. Този период е ключов за разбирането на формирането на модерната българска нация и държава, като акцентът е върху политическите, социалните и икономическите процеси, които са формирали основите на съвременна България. За да се направи преглед на социално-културната и политическата обстановка на периода и как тези процеси влияят върху формирането на административния стил и класификацията на административната лексика, е необходимо да се анализират събитията в предходните исторически периоди. Преди Освобождението на България в официалните писмени контакти се използва турският административен стил. Именно по това време се полагат основите на административно-деловия стил на българския книжовен език. Началото на този процес е свързано с превода на наказателния закон от 1841 г., направен от Калист Лука Сопотненец и редактиран от Неофит Рилски. Въпреки това падането на България под османска власт има своето влияние върху забавянето на тези процеси. България се измества от естествения си исторически път, забавя развитието на политическо, културно

и икономическо ниво и измества културните и езиковите тенденции, които са създадени през Средновековието въз основа на християнството и славянската писменост. Страната е изместена от европейския път на прогрес, като я задържа в отстъпление за няколко века от основните пътища на човешкото развитие. Това изолира страната от славянския свят, с който традиционно е свързана посредством езика, културата и религията.

Тъй като в самата Русия още от XVIII в. е в употреба немски по вид и дух модел на деловото общуване, може да се каже, че у нас след Освобождението чрез руския делови стил постепенно се наслагват и едновременно се създава нов, европейски по дух и смисъл административно-управленски стил на кореспондиране (съчетаване на френско-романски и немски модел на писане на документи). В началните години след Освобождението това има своето пряко езиково влияние, но във връзка със социалните, икономическите и административните промени процесите, които все повече назряват, езиковото състояние също започва да намира своите пътища към реорганизация и развитие.

Посочени са документите, които възникват в обособените периоди и оформят облика на стила. Периодът между 1880 и 1886 г. в България е време на значителни политически и административни промени. Това е период, в който се извършват реформи както в законодателната сфера, така и в администрацията на страната. Някои от важните закони, приети по време на този период, включват:

- **Закон за обществените съюзи (1881):** урежда правното положение на обществените организации в България, които играят важна роля в изграждането на гражданското общество и подкрепата на националните цели и идеи.
- **Закон за обществените сгради (1881):** регулира строителството и поддържането на обществени сгради, като училища, болници и др.
- **Закон за националните училища (1882):** цели да подобри моделите, заложи в образователната система в страната, като гарантира правото на всички граждани на образование и установява стандарти за националните училища.
- **Закон за училищните инспектори (1883):** урежда училищната инспекция и контрол в страната с цел подобряване на качеството на образованието.

В периода между 1880 и 1886 година в България съществуват и други правни документи, които играят важна роля в регулирането на обществения живот и дейността на държавните институции. В посочения период в България съществуват и различни видове

писмени документи като заявления, писма, протоколи, доклади, молби и жалби, постановления, декларации и други от рода, които играят важна роля за осъществяването на връзката между членовете на обществото и отделните институции. Те от своя страна изиграват и своята важна роля да се оформи административният стил като такъв.

Периодът между 1887 и 1900 г. в България настъпват промени във всички аспекти на обществото и се характеризира със случването на значителни събития както в политически, така и в социален, икономически и административен план. През 1887 г. княз Александър I въвежда авторитарен режим в страната със силно централизирано управление и подчинение на царския авторитет. Той връчва мандат за съставяне на правителство на Стефан Стамболов, който остава в българската история като една от най-видните политически фигури след Освобождението заради принципите му, които проповядва и спазва във външнополитическата си дейност и стопанското модернизиране на страна с темпове, непознати дотогава. Освен законите и документите, които уреждат отношенията между обществото и държавните институции като заявления, писма, протоколи, доклади, молби, жалби, преписи, декларации, в периода между 1887 и 1900 г. съществуват и други видове документи, които са свързани с административния стил и влияят върху класификацията на административната лексика в българския език. Някои от тези документи включват:

- Документи, издавани от административните институции
- Нормативни актове и закони
- Финансови документи

Посочените документи влияят на административния стил в българския език чрез употребата на специфична лексика и терминология, която се използва в областта на администрацията, правото и финансите. Административната лексика играе важна роля в процеса на комуникация и обмен на информация между административните органи, гражданите и други заинтересовани страни. Това се запазва като тенденция и в началните десетилетия на XX век.

Периодът между 1900 и 1914 г. в България е от съществено значение за развитието на страната по отношение на политическата, социалната, икономическата и административната сфера. През 1903 г. избухва Илинденско-Преображенското въстание в Македония и Одринска Тракия, което има сериозни последици за политическата

обстановка в България. В резултат на потушаването на въстанието от османските власти, настъпва политическа криза в страната, която принуждава княз Фердинанд да превърне България в конституционна монархия. В резултат на Балканските войни (1912 – 1913) и последвалите промени България претърпява сериозни поражения във връзка с горепосочените сфери на развитие. Освен законите в България функционално важни стават и други видове правни документи, които имат значение за правната система и функционирането на обществото. Например: уставите и регламентите са подзаконови правни актове, които уреждат детайлите по прилагането на законите. Те могат да включват инструкции, правила, процедури и административни указания, които се издават от компетентните административни органи за конкретни ситуации или сектори от обществото.

Промените в образованието, културата, международните отношения и етническата структура на населението в периода 1900 – 1914 г. също оказват влияние върху административните институции в България по няколко начина. Развитието на образованието води до необходимостта от създаване и развитие на нови образователни институции като училища и университети. Това изисква разширяване на административната структура, свързана с управлението на образованието, включително назначаване на нови учители, създаване на нови училища и изграждане на нова учебна инфраструктура, както и правилници, които да регулират изпълнението на задълженията от съответните страни. Разцветът на културата и изкуствата пък води до увеличаване на културните институции като театри, музеи и библиотеки. Тези институции се нуждаят от административно управление, за да функционират по адекватен начин, като в това се включва назначаване на персонал, планиране на събития и управление на бюджет, които да покрива съответни нужди. Участието на България в международни събития и подписването на договори с други държави изисква създаване на специализирани административни институции за управлението на външните отношения и прилагането на международните договори. Промените в етническата структура на населението изискват административни мерки за интеграция на различните етнически групи, за гарантиране на техните права и за решаване на евентуални конфликти.

Периодът 1914 – 1920 г. в България е от решаващо значение за страната, белязан с редица събития и промени във всички сфери на обществото - социални, политически,

икономически административни - като към всяка една от промените е изяснено в какво точно се изразява в обществен и исторически план.

Следващият наситен с промени период е между 1920 и 1930 г., белязан със значителни социални, политически, икономически и административни промени, които формират основата за модернизацията на страната, но също така предизвикват и различни обществени напрежения. Изяснено е в какво се изразяват социалните, политическите, икономическите и административните промени. Резултатът от тези промени е създаването на по-модерна, индустриализирана и централизирана държава, но и същевременно увеличаване на социалните неравенства и политическите напрежения.

Последното десетилетие, в което се случват значими събития и промени, е периодът 1930 – 1940 г. България е под влияние на редица фактори, които включват както вътрешни, така и външни като световната икономическа криза, политическите напрежения в региона, както и авторитарния характер на управлението. Социално-икономическите условия са трудни за голяма част от българското население. Различията между богатите и бедните се задълбочават, като се увеличава бедността и социалната несправедливост. Голяма част от населението продължава да бъде ангажирано в сферата на земеделието, но вече се наблюдава и началото на индустриализацията на страната.

Основните изводи на база проученият социално-културен, политически и икономически контекст, могат да се разделят в три основни насоки. Първата насока е свързана с езиковото състояние на официалните документи преди Освобождението. През този период в официалната писмена комуникация се използва турският административен стил. Именно по това време се полагат основите на административно-деловия стил на българския книжовен език. Втората насока е свързана със ситуацията след Освобождението на България през 1878 г. Тогава се появяват редица закони и всяко едно десетилетие внася духа на новото време и новите нужди на обществото – да се свързват с институциите и да осъзнават и да се възползват от правата си на български граждани във всяка една сфера на живота. Така се създават и правните документи, които да осъществяват тези процеси. Влиянието в началните години след Освобождението е най-вече от руския език и по руския модел се създават и стандартизираните нормативните документи. След развитието и промените в културната и просветната дейност на страната (поява на читалища, дружества, организации, търговски и адвокатски кантори и др.) се

поражда и нуждата от административно-делови документи, чрез които да се осъществява и деловата кореспонденция и така в българския език започват процеси на влияние от други езици - руски, латински, немски, френски. Това е третата насока, свързана с второто и третото десетилетие на XX век. През 20-те и 30-те години административната система на България претърпява съществени промени, особено под влиянието на политическите промени. След установяването на фашисткия режим през 1934 г. в страната се въвежда централизирана административна структура, която подчинява всички аспекти на обществения живот на държавната власт. Тази тенденция към централизацията продължава и през следващите десетилетия.

Третата глава на дисертационния труд **Класификация на административната лексика** е посветена на класификацията на административната лексика и изследва произхода, същността и начините на установяване на административната лексика, като се фокусира върху социалните, икономическите и политическите промени като предпоставка за лексикалното разнообразие. Освен това се разглежда и влиянието на чужди езици върху формирането на административния език. Главата е структурирана на база няколко основни аспекта, които се занимават с различни времеви периоди, започвайки от 1878 до 1940 г. Внимание е отделено и на жанровото и тематично разнообразие на административните текстове - закони, наредби, правилници, договори - за всеки от изучаваните периоди (1878 – 1900, 1900 – 1920, 1920 – 1930 и 1930 – 1940) и се анализира как измененията в обществото и държавното управление се отразяват на лексикалния състав и стил на административната документация. За целите на автореферата е представен модел на класификация на първия обособен период.

Разглеждането на отделните документи в тяхната хронологична последователност позволява да се проследи развитието на административната лексика, изрази и устойчиви и свободни словосъчетания в годините след Освобождението. Чрез класификацията и разпределението им по лексико-семантични групи могат да се формулират тенденциите, които се установяват и да се доразвият теориите за възникването и развитието на административния стил, поставени като основа през Средновековието и Възраждането. В периода 1878 – 1900 г. изследването се фокусира върху следните документи:

- Закон за Селско-общински съдове, 1887
- Закон за гражданско съдопроизводство, 1891

- Наказателен закон, 1896
- Правилник за водението подведомствените на духовните съдилища дела, 1897
- Закон за устройството на съдилищата, 1899

Посочените заложи функции на Закона за Селско-общински съдове от 1887 и начините, по които трябва да бъде съставен като текст и структура, налага употребата основно на административна и управленска лексика, която да обособява стилоизграждащите изрази и словосъчетания. Чрез тях могат да се наблюдават различни аспекти на административната лексика, като те се отнасят както до местното управление, така и до правосъдната система, а разпределението им по отделните категории е следното:

❖ **Административна и местна управленска лексика**

- **Местна управа и структури:** селска община, кмет, общински съвет, окръжен управител, околийски началник, общински писар, секретар (дублиране в списъка), общинска каса.
- **Процедури и действия в местното управление:** редовна сесия, заседание, решение, спогодба, да се обнародва от държавен вестник, заявление.

❖ **Юридическа лексика**

- **Съдебни институции и лица:** съд, заседатели, съдружници, подсъдни дела, ищец, мировий съдия, съдебни заседатели, осъдения, касационна жалба.
- **Правни действия и процедури:** иск за право на собственост, глоба, устав, жалби, свидетели, берий, длъжник, щети, заповест, взискател, кредитори, надзор, присъда, закон, без последствие, препис.

❖ **Икономическа и имуществена лексика**

- **Финансови и имуществени действия:** общинска каса, заповест, недвижими имоти, щети.

❖ **Административно-правни документи и процеси**

- **Документация и обнародване:** министерство на правосъдието, да се обнародва от държавен вестник, препис.

Тази категоризация спомага за изясняването на функцията на конкретните термини и по какъв начин отразяват взаимодействието между местното управление, правораздаването и административните процеси. В тази връзка освен посочената по-горе

класификация на административната лексика, термините, изразите и словосъчетанията могат да бъдат организирани в следните лексико-семантични групи, които отразяват различни аспекти на местното самоуправление, съдебната система и административните процеси. Чрез обособяването на посочените лексико-семантични групи се подчертава взаимодействието между различните нива на управление и съдебната система, както и ролята на гражданите и административните органи в този процес.

Класификацията на административната лексика и свободните и устойчивите словосъчетания в Закона за гражданското съдопроизводство от 1891 г. е изградена на основата на юридическата лексика, като обхваща различни аспекти на правото, съдебната система и административните процедури. Ето как могат да бъдат категоризирани:

❖ **Юридическа лексика**

- **Правни процедури и действия:** препирня, възражение, разпореждане, граждански иск, углавно дело, углавно преследване, жалба, искова молба, доказателства, призовка, самопризнание, клетва, обезпечение, разноси, апелативен съд, експертиза, обезщетение.
- **Участници в правния процес:** ищец, несъстоятелни длъжници, подсъдни, ответник, кредитор, молител, докладчик, довереник, поверител.
- **Съдебни и административни институции и документи:** съдебни учреждения, гражданско право, закон, частни лица, дела, противната страна, престъпно деяние, углавния съд, мирови съдилища, окръжни съдилища, мирови съдия, разписка, свидетели, екземпляр, ведомство, екстериториалност, чиновници, окръзи, съдилища, върховен касационен съд, съдебни и административни учреждения, общинско управление, пълномощно.

❖ **Корпоративна лексика**

- **Корпоративни документи и структури:** търговски дружества, устави, договори.

❖ **Имотно право - термини, отнасящи се до имуществени права и сделки**

- **Имуществени и лични права:** лични иски, вещни иски, поземлени или лични сервитути, изтекли падежи.

❖ **Военна и служебна лексика - термини, свързани с военни и служебни рангове и структури:**

➤ **Военни и служебни рангове:** офицерите, унтерофицерите.

❖ **Административни процедури и управление**

➤ Уместни полицейски служители, обнародване.

Всяка категория отразява различни елементи на правния и административен процес, като в същото време подчертава важноста на точното разбиране и прилагане на смисъла на съответните термини в правната практика.

Посочените след това лексико-семантични групи подчертават сложната структура на съдебната система и разнообразието на правни процедури, участниците в тях, както и важните документи и съглашения, които регулират правните отношения и съдебното правораздаване. Всяка категория илюстрира ключови елементи на правната система и административното управление.

Наказателният закон от 1896 година също е важен правен акт в историята на българското законодателство, който има за цел да регламентира наказателното право в Княжество България след Освобождението от османско владичество. Лексиката и словосъчетанията могат да бъдат категоризирани по следния начин:

❖ **Юридическа лексика**

➤ **Основни понятия и процедури:** наредба, престъпление, нарушение, закон, присъда, престъпно деяние, углавно преследване, наказуемост, доживотен строг тъмничен затвор, смъртно наказание, вина, давността на престъплението.

➤ **Участници в съдебния процес:** съдия, потърпевшо лице, осъдени, предсрочно освободени, виновният, съучастник, непълнолетни престъпници, тъжба, тъжител, прокурор, миров съдия.

➤ **Специфични престъпления и действия:** измяна, предателство, насилствено присъединяване, съзаклятие, лъжовни сведения, метеж, противозаконно препятствува, подкуп, насилствени действия, телесна повреда, конфискация, имотна щета.

- **Съдебни и административни институции:** съдилища, окръжен съд, съдебни органи, началник в околиците, българско правителство, публична власт, дипломатически представител, полицейска заповед или наредба.
- ❖ **Административна и политическа лексика**
 - **Политически и управленски термини:** поданик, престолонаследник, неприятел, владетелски права, метежници, изборно право, бюлетини.
 - **Административни документи и процедури:** постановления, възбрана, заповед, книги, регистри, документи, законна наредба.
- ❖ **Военна лексика**
 - **Военни структури и действия:** български въоръжени сили, войска.
- ❖ **Икономическа и търговска лексика**
 - **Търговски операции и дейности:** подрядчик, посредник, пълномощник, превозни предприемачи, експлоатира.
- ❖ **Юридически и административни процедури:** клетвено удостоверение, клетва, облага, противозаконна облага, лежесвидетелстване.

Тази класификация показва, че предоставените думи и фрази обхващат широк спектър от юридически, административни, политически, икономически и военни термини, които са фундаментални за разбирането на правната и управленската система.

Разпределението на тези термини по лексико-семантични групи след това илюстрира комплексната структура на правната система, като подчертава различните видове престъпления и наказания, ролята на участниците в съдебния процес, както и основните правни документи и процедури, които уреждат правораздаването. Всяка категория чрез лексикалното значение на отделните примери отразява ключови елементи на правната система, подчертавайки важноста на законодателството, съдебната практика и административното регулиране.

Следващият документ, върху който се фокусира изследването, е *Правилникът за воденето подведомствените на духовните съдилища дела* от 1897 г. Той има за цел да подреди и унифицира процедурите по разглеждане на делата в духовните съдилища, както и да определи тяхната юрисдикция и взаимодействието им със светските съдебни органи. Класификацията на административната лексика и устойчивите и свободните словосъчетания е както следва:

Юридическа лексика

❖ Институционални и структурни термини:

- ведомство, министерство на външните работи, духовни съдилища, наместник, заседатели, председател на съвета, екзархийски устав, устав.

❖ Правни процеси и документация:

- престъпление, жалба, срок за обжалване, подведомствено лице, препис, тъжби, призовка, пълномощник, писмени доказателства, гражданско съдопроизводство, бракоразводни дела, закон за углавното съдопроизводство, резолюция, касационен съд, въззивна жалба, заверен препис от обжалваното решение.

❖ Съдебни и правни дейности:

- непредвидени обстоятелства, пререкания, препирни, самопризнания, свидетелски показания, лишаване от свобода, адвокат, свидетели, последствия, давление, опровержение, разпит на свидетеля, първа и последна инстанция.

Оформените лексико-семантични групи на основата на посочената лексика, терминология и словосъчетания в последствие представя широк спектър от аспекти на правната система, подчертавайки структурите, документите, участниците и процедурите, които формират основата на правораздаването и административното управление.

Следващият закон, който е представен, е *Законът за устройството на съдилищата от 1899 година* - нормативен акт, който има за цел да регламентира организацията и функционирането на съдебната система в Княжество България. Той представлява значителна стъпка към модернизацията на съдебната власт и полага основите на съдебната система, каквато я познаваме днес. Класификацията е както следва:

Юридическа лексика

❖ Съдебни учреждения и структури:

- мирови съдии, окръжни съдилища, апелативни съдилища, върховният касационен съд, военни съдилища, съдебни заседатели.

❖ Съдопроизводство и процесуални аспекти:

- углавно съдопроизводство, наредби, закон за съдебните заседатели, дирене по престъпления, обвинителен акт, дисциплинарно производство,

дисциплинарно наказание, дисциплинарно преследване, разпоредителни заседания, окончателно обсъждане, присъда, надзор.

❖ **Правни професии и длъжности:**

- прокурори, съдебни пристави, нотариуси, адвокати, съдебни следователи, юристи, адвокатски помощник.

Икономическа лексика

❖ **Управление и отчетност:**

- ежегодни отчети, годишен отчет (в контекста на съдебната администрация, тези термини могат да се отнасят до финансовото управление и отчетност на съдебните институции).

Канцеларска лексика

❖ **Администрация и делопроизводство:**

- канцеларии, удостоверение, нотариални актове, канцеларски чиновници, делопроизводство, заседания, подведомствени съдебни места, правилник, преписки, уведомление.

Военна лексика

❖ **Военно съдопроизводство и структура:**

- военни съдилища (в контекста на военното право и съдопроизводство).

Организационна и административна структура:

❖ **Организационна и административна структура:**

- еднолична власт, ведомство, съдебни участъци и окръзи, седалище, подведомствени предмети, министър на правосъдието, подсекретариат, съдебна длъжност, кандидат, прокурорски надзор, длъжностни лица, съдебни учреждения, началници, първа алинея, главен прокурор, надлежен дисциплинарен съвет.

❖ **Процесуални и организационни аспекти:**

- обвиняеми, свидетели, Старшинството на съдиите.

С посочения закон класификацията на административната лексика и словосъчетания и разпределението им по лексико-семантични групи в деловите текстове за периода 1878 - 1900 г. са систематизирани и подредени за целите на настоящото изследване. Това спомага за проследяването на различни аспекти във формирането на

езиковата картина по отношение на административната лексика и официално-деловия стил, а също така и за разбирането на административните и социалните процеси в страната през този период.

Чрез този структуриран анализ, главата цели да изгради цялостна картина на административната лексика в България през изследвания период, подчертавайки ключовите фактори за нейното формиране и развитие. Разглеждането на жанровото и тематично разнообразие на административните текстове предоставя възможност за анализ на лексикалните промени и адаптацията на административния език към нуждите на обществото и държавата. Така главата допринася за по-дълбоко разбиране на езиковите процеси в административната сфера и отразява социалните и политически промени в България през разглеждания период.

Четвъртата глава на дисертационния труд **Административен стил и административна лексика** изследва произхода, същността и начините на установяване на стила и лексиката. Главата започва с анализ на социалните, икономическите и политическите промени като предпоставка за развитието на административния стил, подчертавайки как тези фактори влияят на формирането и еволюцията на официално-деловия стил в административната комуникация. Представени са законодателните влияния върху развитието на административния стил, като се анализира как различните законодателни рамки и регулации формират и модифицират езиковите и стиловите норми в административната сфера. Важен акцент в главата е поставен на лексиката като стилотворен фактор, като се изследва как лексикалното и тематичното разнообразие допринася за характеристиките и особеностите на административния стил. Този аспект е особено важен за разбирането на спецификата и функционалността на административния език. Главата също така обхваща жанровото и тематично разнообразие на административните текстове през различни периоди (1878 – 1900, 1900 – 1920, 1920 – 1930, и 1930 – 1940) и предлага класификация на административната лексика според емпиричния материал, извлечен от различни делови документи - заявления, писма, удостоверения, свидетелства, молби, декларации и др. За целите на автореферата е представен модел на класификация на първия обособен период.

На първо място изследването се фокусира върху периода между 1878 и 1900 г., което позволява да се идентифицират развиващите се тенденции в административния стил

през първите години след Освобождението. Изследваните документи спадат към една от гореспоменатите категории лични и авторски документи, в които се включват именно заявления, молби, писма, отговори на институции на подадени документи, жалби, възражения, искания, открити листове, актове и в които има задължителни елементи, които трябва да присъстват:

- наименование на документа;
- адресат/адресант;
- обръщение;
- съдържание;
- местопадаване и дата;
- подпис.

Необходимо е да се проследи структурата на тези документи, за да се установи спазени ли са условията за създаването им, с каква лексика, словосъчетания и езикови конструкции се отличават и кои са стилните маркери, които ги обособяват. Необходимо е и да се направи категоризация на административната лексика и да се проследи налични ли са устойчиви езикови конструкции, които устояват във времето, остават актуални и могат да бъдат открити в съвременните документи от същия вид. За целта и изпълнението на задачите на изследването са подбрани следните документи:

вид документ	институция, от която се издава/институция, към която се подава	лексика
<p>заявление-молба 30.07.1898 г.</p>	<p>До г-н Председателя; - адресирането е в горния десен ъгъл; Съдържание: Молба да му се отпусне материална помощ като участник в Мелнишкото въстание 1895 г. в четата на Иван Атанасов Инджето, освен това материално</p>	<p>- предводителство; - сражение; - през настоящата година; - частни лица; - екземпляр; - правителство; - под предлог; - като имате предвид</p>

	<p>подпомогнал организирането на четата. Написал спомени за дейността на четата, които предлага за откупуване.</p> <p>Адресати: Пети конгрес на ВМОК - София Лица: Иван Атанасов Инджето</p>	<p>гореизложеното;</p> <ul style="list-style-type: none"> - снабдяване; - борч; - услуга; - дело; - хортувам; - едногласно; - с почитание...;
<p>писмо 02.12.1896 г.</p>	<p>Адресати: Ловешкия финансов началник</p> <ul style="list-style-type: none"> - адресирането е в горния десен ъгъл; - датата и мястото са посочени в горния ляв ъгъл <p>Съдържание: Да съобщи колко декара земя са отпуснати на опълченеца Цветко Златарев.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - настоящото си свидетелство; - постоянна комисия; - имам честта да Ви моля; - да явите;
<p>писмо 10.05.1897 г.</p>	<p>Адресати: Околийски началник - Троян</p> <ul style="list-style-type: none"> - адресирането е в горния десен ъгъл; - датата и мястото са посочени в горния ляв ъгъл <p>Съдържание: Цветко Златарев да се яви, за да получи парично пособие за обзаведение, съгласно чл. 6 от Закона за поборниците.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - имам чест да ви моля; - да разпоредите; - отпуснатото му с указ; - парично пособие; - обзаведение; - съгласно чл. 6 от Закона за поборниците;
<p>протокол 16.06.1895 г.</p>	<p>Съдържание: за сформирание на четата "Пирин планина" и</p>	<ul style="list-style-type: none"> - упълномощихме; - избрахме единогласно

	определяне на ръководството; изброени са имената на участниците	следните лица; - гореизложено; - тричленен комитет;
заявление 1899 г.	Адресати: Министерство на финансите - София Съдържание: С молба да му се издаде препис от дружинното му свидетелство.	- началник; - настоящото; - препис от друженското ми свидетелство; - Троянски околийски началник; - свидетелство; - по възможност по-скоро; - прилагам тук и една гербова марка; - с почитание;
известие 17.08.1886	От: Софийско градоначалство Адресати: Окръжните управители - България - известие, структурирано с получатели, съобщение, подпис; Съдържание: Да известят населението, че князът се завръща, за да заеме отново престола.	- явявам (с функцията на съобщавам); - телеграма; - окръжни управители; - председател; - камера; - княжеска власт; - вътрешни дела; - да встъпя в дадената ми по Божия милост и и Народната воля Княжеска власт;
прокламация 09.08.1886	От: Митрополит Климент Съдържание: За преврата на 9 август 1886 г. - детронирането на Александър I Батенберг и	- княз; - престол; - официално отречение; - господствование;

	<p>съставянето на временно правителство с председател митрополит Климент и членове майор Никифоров, Др. Цанков, Т. Бурмов, Хр. Стоянов, В. Радославов и К. Величков.</p> <p>Адресати: Българският народ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - извънредно и важно събитие; - временно правителство; - Министър на вътрешните дела; - Министър на финансите; - Министър на външните дела; - Министър на правосъдието; - Министър на просвещението; - временно правителство - докато се произнесе Великото Народно Събрание; - българските граждани и чуждите поданици; - гарантирани; - уверено; - вяра, народност и политически убеждения
<p>възвание (апел) 19.02.1895</p>	<p>От: Македонския комитет</p> <p>Съдържание: За свикване на общо събрание на Македоно-одринските дружества.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - задружно действие; - дружества; - представител; - пълномощници;
<p>свидетелство 1899</p>	<p>От: Македонския комитет</p> <p>Съдържание: Издава се в уверение на това, че Дуко Тасев е участвал във въстанието през 1895 г., в сражението при с. Доспат.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - дава се настоящето /свидетелство/, че е участвал във въстанието; - като се е числил; - дружина;

	Адресати: Дуко Тасев - б. м. Лица: В. Ковачов"	
крепостен акт 1899	От: Старозагорско окръжие Съдържание: За придобиване на недвижим имот от Анастасия Касабова, чрез покупко-продажба; със сведения за продавача, местоположение и граници на имота, имената на свидетелите, условията на покупко-продажбата. Адресати: Касабова, Анастасия - Стара Загора	- за придобит недвижим имот чрез покупко-продажба; - условията на покупко-продажбата; - удостоверения личността на контрагентите; - количеството на събраното актово, крепостно и други мита и берии; - правособственост или владение;

В посочените документи се наблюдава **официалност, стандартизация, точност и коректност, вежливост на административния стил**. Официалността проличава от употребата на учтивите форми на при обръщение в заявленията и писмата. Стандартизацията на стила включва текстолингвистични и стилистични особености като използването на шаблонни структури, съдържателен модел, стереотипни текстови структури, повтарящи се задължителни елементи. Етикетните формули изразяващи вежливост, благодарност също се наблюдават в известията, заявленията и писмата. Те служат за израз на специфично отношение, съдържат богата система от лексикални и граматични средства, чрез които гарантират успешността на служебната комуникация.

Освен вече посочените маркери, е необходимо да се направи и обоснована **класификация на ексерпираната лексика**. Всяка категория е създадена така че да отразява определен аспект на административната лексика и да включва съответстващите примери. Примерите са разпределени по начин, който илюстрира тяхната употреба в различни контексти на административното и управленско общуване, правната система, административните процедури, финансовото и икономическото планиране, социалните и

обществени въпроси, организационните структури, както и в различни форми на кореспонденция и обръщения. Тя е както следва:

❖ **Управленска и политическа терминология:**

- предводителство, правителство, временно правителство, княжеска власт, господствование, Министър на вътрешните дела, Министър на финансите, Министър на външните дела, Министър на правосъдието, Министър на просвещението, княз, престол, окръжни управители, председател, Троянски околийски началник.

❖ **Правна и съдебна терминология (устойчиви конструкции):**

- съгласно чл. 6 от Закона за поборниците, дело, официално отречение, правособственост или владение, удостоверения личността на контрагентите, условията на покупко-продажбата, за придобит недвижим имот чрез покупко-продажба.

❖ **Административна и кореспондентска терминология:**

- под предлог, като имате предвид гореизложеното, имам честта да Ви моля, да разпоредите, с почитание, настоящото си свидетелство, препис от друженското ми свидетелство, прилагам тук и една гербова марка, телеграма, докато се произнесе Великото Народно Събрание.

❖ **Финансова и икономическа терминология:**

- Снабдяване, борч, услуга, парично пособие, обзаведение, количеството на събраното актово, крепостно и други мита и берии.

❖ **Социална и обществена терминология:**

- частни лица, постоянна комисия, българските граждани и чуждите поданици, вяра, народност и политически убеждения, дружества, дружина, представител, пълномощници, задружно действие.

❖ **Събития и процедури, представени чрез устойчиви езикови конструкции:**

- през настоящата година, екземпляр, едногласно, упълномощихме, избрахме единогласно следните лица, гореизложено, тричленен комитет, да встъпя в дадената ми по Божия милост и Народната воля Княжеска власт, извънредно и важно събитие.

❖ **Обръщения и свободни словосъчетания:**

- **имам честта да Ви моля, с почитание, явявам (с функцията на съобщавам), по възможност по-скоро, отпуснатото му с указ, гарантирани.**

Този анализ позволява да се проследи еволюцията на административния стил и лексика в контекста на историческите и социални промени, като се подчертават основните тенденции и модификации в езиковата практика на административната комуникация. Чрез детайлен анализ на административния стил и лексика четвъртата глава предоставя цялостно разбиране за спецификите на официално-деловия стил в българската административна практика, като акцентира на динамичното взаимодействие между езиковите, социалните и законодателните фактори, които формират и развиват административния език през годините.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд разглежда административната лексика и терминология от Освобождението до Втората световна война. Изпълнени са следните цели и задачи, поставени като обект още в началото на историческото лингвистично проучване:

1. Събран и описан е корпус от административна лексика и терминология;
2. Установени са пътищата и моделите на проникване и навлизане в правния и административен дискурс;
3. Направен е социално-икономически и исторически преглед на периода от Освобождението до Втората световна война;
4. Проследени и систематизирани по периоди са състоянието на държавността и на държавните институции, като всичко това е обвързано с административната лексика и терминология;
5. Проследено е състоянието на българското законодателство и са систематизирани всички законови и подзаконови нормативни актове, от които е ексцерпирана лексиката, а това е предпоставка за развитието на административната лексика и административния стил;
6. Подготвена е научно мотивирана класификация;
7. Проследени са тенденциите за навлизането на чуждата лексика;
8. Разпределени са по групи домашната лексика от обичайната; лексиката от преводните закони и чуждоезиковата лексика.
9. Проследен е въпросът дали в съвременното законодателство е останала архаична лексика и е направен съпоставителен анализ между документите от изследвания период и техните съвременни еквиваленти.

Всичко това категорично налага следните изводи от дисертационния труд:

- Дисертационния труд извършва детайлен анализ на административната лексика в контекста на българския книжовен език, като се фокусира върху неговото развитие от времето на Освобождението до Втората световна война. Разглежда как различните социално-икономически и политически процеси, както и влиянието от чуждите езици, са оформили административната лексика.

- Класификацията на административната лексика спомага за изясняването на функцията на конкретните термини и по какъв начин отразяват взаимодействието между местното управление, правораздаването и административните процеси. Всеки термин носи специфично значение, което помага за разбирането на сложната структура на административното и юридическото управление в държавата. Част от словосъчетанията остават актуални и към съвременен момент. Направени са съпоставителни анализи на съвременни документи и документи от анализирания период, за да се представи хипотезата, че част от лексиката губи своята употреба поради промяна на действителността, в която функционират.
- Трудът предлага класификация на лексико-семантичните групи и анализира тяхната еволюция, подчертавайки как езикът се адаптира към нуждите на административната комуникация. Лексико-семантични групи подчертават сложната структура на съдебната система и разнообразието на правни процедури, участниците в тях, както и важните документи и съглашения, които регулират правните отношения и съдебното правораздаване. Всяка категория илюстрира ключови елементи на правната система и административното управление.
- Включени са също аспекти на проникването на чужди думи и формирането на нови термини, които отразяват промените в административните структури и функции. След проведено проучване върху отделните термини, изрази и словосъчетания, извлечени от подбрани видове делови текстове, ясно проличава чуждоезиковото влияние, което има своята роля в съставянето и установяването на лексикални, сметачни, граматични и др. конструкции. Основното влияние е от руски и църковнославянски език, а влиянието на западноевропейските езици, най-вече френски и немски, оказват своето влияние директно или навлизат през руски език, тъй като той е основна градивна единица на стила по време на временното руско управление след Освобождението.
- Така изследването допринася за дълбоко разбиране на динамиката на българската административна лексика и неговите адаптации спрямо изменящите се социални и политически условия.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

- За първи път в историческата лингвистика е анализирана подробно в диахронен аспект спецификата на административната лексика и терминология;
- Направен е задълбочен лингвистичен анализ на основните закони с оглед на развоя на административната лексика и терминология;
- Класификацията на лексико-тематичните групи следва единен модел и разгръща по-същество спецификата на употребите;
- За първи път са обобщени и подробно анализирани различните подгрупи на административната лексика и терминология: **делова лексика и терминология; лексика на протокола и международните отношения;**
- Осмислена е връзката между лексиката и терминологията и развитието на административния стил, който в българския език има най-сериозни предпоставки за разгръщане и развитие именно след Освобождението с оглед на развитието на административните структури и създаването на законодателство за нуждите им;
- Особено важно за историята на книжовния език е да се подчертае връзката на развитието му с формирането и развитието на двата основни фактора, които подплътяват и оформят неговата система: образованието и административните структури.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Танчева, Зорница. *Социално-икономически предпоставки за развитието на административната лексика в новобългарския книжовен език (от Освобождението до 20-те год. на XX в.),* сп. Съвременна лингвистика, кн. 1, 2021 г.

Танчева, Зорница. *Дипломатическата лексика като подсистема на административния стил,* сп. Съвременна лингвистика, кн. 2, 2021 г.

Иванова, Зорница. *Социолингвистични предпоставки за развитието на административния стил в българския език в периода 1878-1900 г.,* сп. Българска реч, кн. 1/2, 2022 г.

Иванова, Зорница. *Типология на административната лексика и лексико-семантични групи в Закона за устройство на съдилищата от 1899 г.,* сп. Българска реч, кн. 2, 2023 г.

Иванова, Зорница. *Юридическата лексика и терминология в българския език в периода 1933 – 1939 г.,* PROUDY, STŘEDOEVRŮPSKÝ ČASOPIS PRO VĚDU A LITERATURU, кн. 1, 2023 г.

БИБЛИОГРАФИЯ

Ангелов 2008: Ангелов А. *Българският език на Темида (глотометрическо изследване на лексическата съчетаемост и клишираността в българските закони)*. София, 2008.

Андрейчин 1977: Андрейчин Л. *Из историята на нашето езиково строителство*. София, 1977.

Баламезов 1933: Баламезов Ст. *Конституционно право, част III*. София, 1993.

Бояджиев 1978: Бояджиев Т. *Българска лексикология. Лексика. Фразеология. Лексикография*. София, 1978.

Българска лексикология 2013: *Българска лексикология и фразеология*, Т.1. Л. Крумова-Цветкова, Д. Благоева, С. Колковска, Ем. Пернишка, М. Божилова. София

Вачкова 2008: Вачкова К. *Типологична характеристика на българския книжовен език (Възрожденски период)*. Шумен, 2008.

Владикин 1994: Владикин Л. *История на Търновската конституция*. София, 1994.

Генчев 2010: Генчев Н. *Българско възраждане*. София, 2010.

Геров 1977: Геров Н. *Речник на българския език*. Фототипно издание, част четвърта. София, 1977.

Гюзелев 1981: Гюзелев В. *Българската държавност в актове и документи*. София, 1981.

Зидарова 1998: Зидарова В. *Очерк по българска лексикология*. Пловдив, 1998.

Иванова 2012: Иванова Д. *Култура на деловото общуване. Лингвостилистика на деловите текстове. Учебно помагало за студенти от икономически специалности (бакалаври и магистри)*. Пловдив, 2012.

Иванова 2017: Иванова Д. *История на новобългарския книжовен език*. Пловдив, 2017.

Касабов 2008: Касабов Ив. *Лингвистиката между строгите науки и свободните изкуства*. София, 2008.

Киселова 2017: Киселова Н. *Политически права на българските граждани*. София, 2017.

Любенов, Станев 2020: Любенов М., Станев В. *Българските конституции*. София, 2020.

Манолова 1984: Манолова Л. *Българска терминология*. София, 1984.

Манчов 1879: Манчов Д. *Учебник по българска история за народните училища 1879 г.*

Фототипно издание, изд. Българска история. София, 2023.

Попова 1990: Попова М. *Типология на терминологичната номинация*. София, 1990.

Първев 1979: Първев Х. *Помагало по българска лексикология*. София, 1979.

Радева 2017: Радева В. *Българска лексикология и лексикография*. София, 2017.

Русинов 1984: Русинов Р. *История на новобългарския книжовен език*. София, 1984.

Приложение:

Анализираните законопроекти